



ע"פ 8957/21 - סאמי קרא נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 8957/21

לפני:

כבוד השופט י' אלרון
כבוד השופט א' שטיין
כבוד השופט ח' כבוב

המערער:

סאמי קרא

נ ג ד

המשיבה:

מדינת ישראל

ערעור על הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-
לוד ב-תפ"ח 32359-07-17 מיום 14.6.2021 שניתן
על ידי הנשיאה ר' לורך והשופטים צ' דותן ו-ד' עטר

תאריך הישיבה:

י"ז בשבט התשפ"ג (8.2.2023)

בשם המערער:

עו"ד נתנאל לגמי; עו"ד אלכסי גלפנט

בשם המשיבה:

עו"ד איתמר גלבפיש

בשם נפגעת העבירה:

עו"ד ורד אנוך

פסק-דין

השופט י' אלרון:

המערער, סאמי קרא, הורשע בהכרעת דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (הנשיאה ר' לורך, השופט צ' דותן והשופטת ד' עטר) ב-תפ"ח 32359-07-17 מיום 14.6.2021, ברצח בכוונה תחילה של בתו הקטינה, הנרייט



(אנור) קרא ז"ל (להלן: המנוחה), בהתאם לדין טרם הרפורמה בעבירות ההמתה. בגין מעשיו, נגזר עליו עונש של מאסר עולם חובה, לצד ענישה נלווית.

המערער משיג על הרשעתו, וכפועל יוצא מכך - על העונש שהושת עליו.

עיקרי כתב האישום

1. המנוחה, קטינה ילידת 27.10.1999, התגוררה במתחם המשפחה ברמלה (להלן: המתחם) עם אמה - אלהאם קרא (להלן: אלהאם) ועם אביה - המערער. הורי המנוחה היו פרודים ומסוכסכים. המנוחה התגוררה יחד עם אמה בחדר אחד, בעוד המערער דר בחדר סמוך. כעולה מהכרעת דינו של בית המשפט המחוזי, החדרים מהווים למעשה יחידות דיור נפרדות וסמוכות והם יכוננו כך להלן.
2. למורת רוחם של המערער ובני משפחת המנוחה, במשך תקופה של כשנה עובר לאירועים מושא כתב האישום, המנוחה ניהלה מערכת יחסים עם אמיר אלשמאלי (להלן: אמיר), צעיר מוסלמי אשר שהה במעצר בעת הרלוונטית.
3. ביום 26.5.2017 או בסמוך לכך המנוחה עזבה את ביתה נוכח מערכת היחסים העכורה עם הוריה והתנגדותם הנחרצת לקשר עם אמיר, אשר באה לידי ביטוי גם באלימות ואיומים כלפיה. משהתעורר בלבה חשש לחייה, המנוחה שהתה מיום עזיבת הבית ועד ליום 8.6.2017 במקומות מסתור שונים. המנוחה אף הגישה תלונה במשטרה נגד אלהאם בגין תקיפה שאירעה, לכאורה, עובר לעזיבת הבית.
- במהלך תקופה זו, המערער, אלהאם ובני משפחה נוספים ניסו להשיב את המנוחה לבית בדרכים שונות - הן בפניות תכופות למשטרה; הן בהפעלת לחצים ואיומים כלפי המנוחה. מאחר שהמנוחה שהתה, בין היתר, בבית אמו של אמיר - חנאן טראבין (להלן: אמו של אמיר), הופעלו לחצים ואיומים אף כלפיה, לבל תשכן את המנוחה בביתה. מפאת חשש לחייה וחיי משפחתה, נאלצה אמו של אמיר להעביר את המנוחה למקום מסתור אחר.
4. המנוחה שהתה ביום 8.6.2017 יחד עם חנאן דרבאשי בבית אמה של האחרונה, לטיפה דרבאשי (להלן: בית דרבאשי). למקום הגיעו אלהאם ובני משפחה נוספים - ביניהם אחיו של המערער - גברא ויונתן קרא, במטרה לשכנע את המנוחה לשוב לביתה. במהלך האירוע, יונתן שבר את הטלפון הנייד של המנוחה.
- אמו של אמיר, אשר קיבלה מהמנוחה "אותות מצוקה", כלשון כתב האישום, חששה לשלומה והתקשרה למוקד 100. כששוטר הגיע לבית דרבאשי ושוחח עם המנוחה, היא מסרה כי אינה מעוניינת בסיוע משטרי. לאחר שהשוטר עזב את המקום, הגיע לשם המערער, התפרע והכה את המנוחה בסטירות. עוד איים עליה המערער באומרו "כמה שישבתי בכלא, אני אשב כל החיים שלי בכלא, לא אכפת לי". בשלב זה, לטיפה דרבאשי ביקשה ממנו לעזוב את המקום. לאחר אירוע זה המנוחה שהתה אצל קרובת משפחתה מנאר ודודתה בנצרת.



5. כעבור מספר ימים, ביום 11.6.2017, המנוחה שבה לבית בלית ברירה. בשעות הבוקר באותו יום זומנה, יחד עם המערער ואלהאם, לתחנת המשטרה לפגישה משותפת עם עובדת סוציאלית. בפגישה, המנוחה התנגדה לשוב לביתה. לבסוף, סוכם כי המנוחה תשהה בביתה של מנאר, והיא שהתה שם עד לשעות הערב באותו היום, אז חזרה להתגורר עם אמה.

6. ביום 12.6.2017 בשעות הערב, המנוחה בילתה במסיבת סיום של בית ספרה (להלן: מסיבת סיום), ושבה למתחם לפנות בוקר ביום 13.6.2017. מספר שעות לאחר מכן, בשעה 8:36, יצאה מהמתחם לבנק הדואר, שם הפקידה כסף עבור קנטינה לאמיר. מששבה ליחידת הדיור, ניהלה עם מנאר שיחת טלפון במשך למעלה מחצי שעה, במסגרתה סיפרה לה כי בסוף אותו שבוע אמיר עתיד לצאת מבית הכלא ובכוונתה להתאסלם. עוד שיתפה כי הפקידה כסף עבור קנטינה לאמיר.

בסמוך לאחר סיום שיחת הטלפון, בשעה 10:32, מנאר התקשרה למערער וסיפרה לו על תוכן השיחה. מיד לאחר מכן, המערער, אשר שהה בבית באותה עת, ניגש ליחידת הדיור הסמוכה בה המנוחה שהתה בגפה. בשלב זה או בסמוך לו, על רקע השקפתו כי התנהלות המנוחה, יחסיה עם אמיר ועזיבתה את הבית פגעו בכבוד המשפחה וביישו אותו, גמלה בלבו של המערער ההחלטה לגרום למות המנוחה. לצורך מימוש מטרתו, הצטייד בסכין.

בנסיבות אלה, המערער דקר את המנוחה שלוש דקירות. האחת, משמאל לצווארה בעומק של כחמישה סנטימטרים, אשר עברה דרך שרירי הצוואר משמאל, הוריד הצווארי ועורק התרדמה הפנימי, עם קטיעה מלאה שלהם; השנייה, מימין לצווארה באורך של כשלושה-ארבעה סנטימטרים, אשר עברה דרך שרירי הצוואר השטחיים מימין, ללא פגיעה בכלי דם ראשיים; והשלישית, בצד האחורי של הכתף הימנית באורך של כשלושה סנטימטרים, אשר עברה בתת-העור.

7. כתוצאה מהדקירה משמאל לצוואר, אשר קטעה כלי דם מרכזיים, נגרם מותה של המנוחה במקום. בגין האמור, יוחסה למערער עבירה של רצח בכוונה תחילה לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: החוק), בנוסחו טרם הרפורמה בעבירות ההמתה.

תמצית הכרעת הדין וגזר הדין

8. המערער כפר במיוחס לו בכתב האישום והורשע בתום שמיעת הראיות. הרשעת המערער התבססה על ראיות נסיבתיות, אשר נבחנו על ידי בית המשפט המחוזי באמצעות "המודל התלת-שלבי" - תחילה נבחנה אמינותה של כל ראיה נסיבתית בפני עצמה; לאחר מכן, נבחנה מסכת הראיות בכללותה והמסקנות אליהן היא מובילה; ולבסוף, הועבר אל המערער הנטל להציע הסבר חלופי למסכת הראיות הנסיבתיות.

9. נקבע, כי למערער היה מניע ברור ומובהק לרצח המנוחה נוכח בחירתה לנהל מערכת יחסים עם אמיר, צעיר מוסלמי, חרף היותה נוצרייה, כמו גם עזיבתה את הבית. התנהלות המנוחה נתפסה כהשפלה ופגיעה בכבוד המשפחה וכבודו של המערער ועוררה את זעמו. מניע זה הלך והתעצם ככל שמאמצי המערער להשפיע על המנוחה העלו חרס והוא הלך ונעשה אלים יותר ויותר כלפי המנוחה.



נוכח התנהלותו, המנוחה חששה לחייה וגם חלק מבני המשפחה חששו כי המערער יפגע בה. דקות לפני הרצח, אירע 'טריגר' אשר הוביל את המערער לממש את איומיו, כשמנאר סיפרה לו בשיחת טלפון כי בכוונת המנוחה להתאסלם ולהתחתן עם אמיר תוך ימים ספורים, עם שחרורו של האחרון מבית הסוהר. משכך, מיד בתום השיחה בשעה 10:36, יצא מיחידת הדיור שלו כשהוא "רותח" מעצבים לדבריו, ליחידה הסמוכה בה שהתה המנוחה.

10. על שאירע בשלב זה בית המשפט המחוזי למד מעדות אמו של אמיר, אשר שוחחה בטלפון עם המנוחה החל מהשעה 10:26. לדבריה, בשלב מסוים בשיחה שמעה קול של גבר קורא "איפתחי" ("פתחי לי" - י' א') לצד דפיקות בדלת. המנוחה אמרה לה כי זהו אביה וסיימה את שיחתן בשעה 10:37. מאותו מועד ולמשך כחצי שעה, שרר שקט מקביל וחרג במכשירי הטלפון של המערער והמנוחה. לצד האמור, נקבע כי הסבירות שבמועד זה נכח במתחם אדם אחר זולת המערער והמנוחה, הינה נמוכה עד כדי זניחה. זאת בהסתמך, בין היתר, על תיעוד מצלמת האבטחה של המתחם (להלן: מצלמת המתחם); מצלמת מסעדת "חליל" הסמוכה (להלן: מצלמת חליל); ומצלמות אולם האירועים "קליפסו" הסמוך - אשר לא קלטו כניסה של אדם אחר למתחם בזמנים הרלוונטיים לאישום; והתרשמות המותב בסיור שערך בזירת הרצח בדבר "נתיבי" כניסה חלופיים אפשריים למתחם.

11. התנהגותו המפלילה של המערער בסמוך למועד הרצח, יחד עם ההסברים שסיפק לה בחקירותיו ועדותו, חיזקה באופן ממשי את הראיות לחובתו. בכלל זה, הודגש כי המערער יצא מהמתחם בשעה 11:08 ונטל ממחסנו שקית אותה השליך במרחק מהמתחם, אשר קיים חשד שהכילה את כלי הרצח, בגדיו ומכשיר הטלפון של המנוחה. המערער הכחיש תחילה כי לאחר יציאתו מהמתחם נטל שקית ממחסן ביתו. כמו כן, הכחיש כי הוא הדמות המתועדת בסרטון מצלמת האבטחה כמחזיקה את השקית; ולאחר מכן מסר גרסה כי השקית הכילה ירקות ופירות ישנים. בשלב זה, המערער נסע עם אחיו גברא לבת ים, באופן המעורר חשד כי ניסה להרחיק את עצמו מזירת הרצח.

בית המשפט המחוזי ייחס חשיבות ראייתית רבה גם לכך שכאשר אלהאם התקשרה למערער וסיפרה לו כי מצאה את בתם ללא רוח חיים - הוא הגיב באדישות, כפי שנלמד מהקלטת השיחה. לאחר מכן שהה בביתו של גברא במשך כחצי שעה עד שהחל בנסיעה חזרה למתחם. כל זאת, באופן המלמד כי ידע על מות המנוחה עובר לשיחה שבה אלהאם סיפרה לו על כך.

12. נוסף לכך, המערער לא שיתף פעולה בחקירותיו במשטרה ותחילה שמר מספר שבועות על זכות השתיקה. הגרסה שמסר לבסוף - במסגרתה הכחיש כי רצח את המנוחה, נמצאה בלתי-מהימנה וסותרת ראיות אובייקטיביות, עדויות מהימנות ואת ההיגיון והשכל הישר. כן הודגש, כי גרסת המערער בעדותו בבית המשפט הייתה כבושה בנקודות מהותיות.

13. המערער טען לתרחישים חלופיים לרצח המנוחה בהם הוא אינו אשם במעשה. בגדר זאת, העלה טענה כי היו גורמים רבים בעלי מניע לרצוח את המנוחה, בכללם אמיר - אשר קינא למנוחה; בני משפחתה הקרובה - אשר הביעו חוסר שביעות רצון מהתנהלותה; ואף "מישהו שקשור באירועי המסיבה" שבה בילתה בערב לפני הירצחה.

בית המשפט המחוזי דחה תרחישים אלו, תוך שקבע כי הם הועלו באופן ערטילאי וללא תשתית ראייתית. נומק, כי לאמיר או ליתר בני משפחת המנוחה לא הייתה הזדמנות לבצע את הרצח, משלא נכחו במתחם בחלון הזמן שבו בוצע. התרחיש החלופי בו המנוחה נרצחה על ידי רוצח אלמוני נדחה אף הוא. במסגרת תרחיש זה, המערער טען כי



הרוצח נכנס למתחם האירועים "קליפסו" הסמוך, עלה על גג מבלי להיקלט על ידי מצלמות האבטחה במקום, וממנו טיפס לגג יחידות הדיור, ירד למסדרון המוביל אל יחידות הדיור, נכנס ליחידת הדיור הנעולה של המנוחה ורצח אותה. לאחר מכן שב באותה הדרך או באמצעות יציאה למרפסת וממנה ירידה לרחוב או טיפוס לגג יחידות הדיור. בית המשפט המחוזי קבע כי כלל החלופות שהעלה המערער אינן סבירות וכי ממילא אין בהן כדי לספק מענה לצבר הראיות לחובתו.

14. בהיעדר תרחיש חלופי המקיים ספק סביר באשר לאשמת המערער - בית המשפט המחוזי מצא כי קביעותיו העובדתיות מבססות את הרשעת המערער ברצח המנוחה ביסוד נפשי של כוונה תחילה, כנדרש בעבירת הרצח בטרם הרפורמה בעבירות ההמתה.

בשלב זה, בית המשפט המחוזי נדרש לבחינת תחולתה של הרפורמה בעבירות ההמתה (חוק העונשין (תיקון מס' 137), התשע"ט-2019, ס"ח 230 (לעיל ולהלן: הרפורמה בעבירות ההמתה או הרפורמה)). בית המשפט המחוזי קבע כי הרפורמה אינה בגדר "דין מקל" עם המערער, מאחר שבנסיבות העניין ניתן היה להרשיע את המערער בעבירת רצח בנסיבות מחמירות לפי סעיף 301א(א) לחוק, בנסיבות סעיף (5) שלפיו "המעשה נעשה כפעולה עונשית במטרה להטיל מרות או מורא ולכפות אורחות התנהגות על ציבור"; וכן בנסיבות סעיף (8) - כי "הקורבן הוא חסר ישע, קטין שטרם מלאו לו 14 שנים או קטין שעובר העבירה אחראי עליו". משכך, לו הייתה חלה הרפורמה בעניינו, היה נגזר על המערער עונש מאסר עולם חובה - אותו עונש שנקבע בצד העבירה של "רצח בכוונה תחילה", כהגדרתה לפני הרפורמה בעבירות ההמתה.

15. בגזר הדין, עמד בית המשפט המחוזי בהרחבה על הנזק הרב שנגרם לאלהאם כתוצאה מרצח המנוחה. לאחר זאת, גזר על המערער עונש מאסר עולם, כמתחייב לפי החוק, וכן תשלום פיצוי בסך 258,000 ש"ח לאלהאם.

עיקרי טענות הצדדים בערעור

16. טיעוני המערער מופנים כלפי שלביו השונים של יישום המבחן ה"התלת-שלבי" בעניינו. לשיטתו, הרשעתו נסמכת על ראיות נסיבתיות שאינן מהימנות והצטברותן אף אינה מקימה מסקנה לכאורית כי רצח את המנוחה - אלא דווקא את קיומו של תרחיש חלופי מזכה.

17. אשר למהימנות הראיות הנסיבתיות, נטען, בין היתר, כי לפני בית המשפט המחוזי הוצגו ראיות אשר אינן מלמדות שלמערער היה מניע לרצוח את המנוחה. לטענתו, ממילא הפך לאדיש כלפי התנהגותה ואף התפייס עמה. כמו כן טען, כי שיחת הטלפון שבה סיפרה לו מנאר על תוכניתה של המנוחה לא היוותה עבורו 'טריגר' מאחר שכבר ידע על כוונותיה של המנוחה. המערער הוסיף כי גם לא ניצבה בפניו הזדמנות לביצוע הרצח - מאחר שכלל לא דפק על דלת יחידת הדיור, אלא רק קרא למנוחה והלך לדרכו. נטען, כי בית המשפט המחוזי שגה באימוץ גרסת אמו של אמיר בעניין זה, על אף שמסרה למשטרה כי היא בטוחה ששמעה את המערער דופק על דלת חדר השינה של המנוחה, ואילו בעדותה בבית המשפט סייגה מסקנתה לכך שיתכן שדפק על דלת הכניסה של יחידת הדיור.

18. המערער הוסיף וטען כי מצבו הרפואי לא אפשר לו לדקור את המנוחה באמצעות ידו החזקה, יד ימין; כי בית המשפט המחוזי התעלם בשגגה מהסבריו להתנהגותו לאחר הרצח, בכללם ההסבר שלפיו ביקש מגברא לאסוף אותו,



מאחר שלא חש בטוב; כי הגיב באדישות בשיחתו עם אלהאם מאחר שהכיר אותה כ"אישה היסטורית ונוטה להפרזות"; וכן כי לאחר שיחה זו עלה לביתו של גברא לדרישתו של האחרון. עוד נטען כי לא היה מקום לקביעה כי השקית שנטל 'חשודה'.

המערער העלה השגות גם ביחס לראיות נוספות שנזקפו לחובתו, ובכלל זה טען כי ממצאי בדיקת כתמי הדם שנמצאו על חולצתו לא נתמכו כנדרש על ידי חוות דעת סטטיסטית, וממילא חשיבותה הופרכה באמצעות חוות דעת מטעם ההגנה של ד"ר ענת סמואל. כמו כן, טען המערער כי אין ליתן משקל לקופסת הסכינים שנמצאה, ולסכין החסרה בה, בהיעדר אינדיקציה לכך שהסכין החסרה היא כלי הרצח, ונוכח מחדלי החקירה שביצעה המשיבה כשנמנעה, בין היתר, מתשאול דיירי המתחם ביחס לקופסה. לצד האמור, המערער טען כי בית המשפט ייחס משקל יתר להתרשמותו השלילית מגרסת המערער אף שזו נותרה עקבית בעיקרה, ובהינתן שחלק מהסתירות נבעו מהתנהלות חוקריו במשטרה ובאי-כוחו בהליך קמא.

19. לשיטת המערער, ישנם שני תרחישים חלופיים מזכים למארג הראיות הנסיבתיות שהוצגו. התרחיש הראשון הוא כי רצח המנוחה בוצע על ידי אדם ששהה עמה מבעוד מועד בתוך יחידת הדיור, בין אם נכנס לביתה יחד עמה כשחזרה ממסיבת הסיום ובין אם באופן נפרד עובר לשעה 7:30. במסגרת תרחיש זה, הוצגה השערה כי המניע לרצח הוא על רקע קשר זוגי בין הרוצח למנוחה. נטען, כי תרחיש זה עולה בקנה אחד, בין היתר, עם עדות אמו של אמיר, לפיה שמעה דפיקות בדלתה של המנוחה - שכן מדובר בדפיקות מתוך יחידת הדיור. התרחיש השני הוא כי הרוצח הגיע ליחידת הדיור בדרך עקיפה שראשיתה באולם האירועים "קליפסו", ולאחר שרצח את המנוחה יצא למרפסת יחידת הדיור ומשם טיפס בחזרה על הגג של יחידות הדיור. נטען, כי רצח זה בוצע על רקע המניע שיוחס למערער, אשר היה משותף למספר מבני המשפחה. בכלל זה, הודגש כי ממצאיו העובדתיים של בית המשפט המחוזי מעלים כי גם לאלהאם היה מניע והזדמנות לרצח המנוחה.

20. המערער הוסיף וטען למחדלי חקירה משמעותיים אשר פגעו ביכולתו לבסס תרחישים חלופיים אלה. על פי הנתען, טביעות אצבע שנמצאו על הצד החיצוני של משקוף דלת המרפסת כלל לא נבדקו על ידי המשטרה. כמו כן נטען, כי עקבות נעליים בדם שנמצאו בזירה - ולא נמצא למי הן שייכות - מלמדות על מסלול הרוצח מגופת המנוחה למרפסת יחידת הדיור. בהקשר זה, המערער אף הגיש בקשה לצירוף ראיה בדמותה של חוות דעת מומחה לטביעת נעל, אשר לה אדרש בהמשך.

21. מנגד, המשיבה סמכה את ידיה על הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי ועל נימוקיו. נטען, כי הרשעת המערער מבוססת על ראיות נסיבתיות מהימנות, כאשר אף המערער אינו חולק על מרבית הממצאים שנקבעו על בסיסן. אשר לקביעה כי למערער הייתה הזדמנות לרצוח את המנוחה, הודגש כי זו נסמכה כדבעי על עדות אמו של אמיר אשר נמצאה מהימנה ואותנטית, על אף השינוי המסוים שחל בה. כן נטען, כי עדות זו אף זכתה לחיזוק על ידי גרסת המערער עצמו שלפיה הוא ניגש ליחידת הדיור וקרא למנוחה, כמו גם על ידי ממצאי הסיור שערך המותב קמא במתחם. עוד נטען כי ממילא אין נפקות לשינוי בגרסת אמו של אמיר בעדותה בבית המשפט, מאחר שלא הועלה תרחיש חלופי בר היגיון שבו אדם אחר הקיש בדלת חדר השינה של המנוחה.



אשר להשגות המערער על קופסת הסכינים וכתמי הדם שנזקפו לחובתו, כמו גם השקית החשודה, עמדה המשיבה על כך שממצאים אלה ממילא לא זכו למשקל גבוה מתוך מארג הראיות הנסיבתיות נגד המערער; ובאשר לשקית החשודה וכתמי הדם, נטען כי גרסתו הכבושה ותמוהה של המערער ביחס אליהם היא שמקנה להם משקל.

22. המשיבה הוסיפה לעניין התרחיש הראשון, שלפיו המנוחה נרצחה על ידי אדם ששהה איתה ביחידת הדיוור, כי הוא אינו מעוגן במארג הראיות הנסיבתיות והינו "תיאורטי לחלוטין, זניח [...] תסריט פרי הדמיון". אשר לתרחיש השני, שלפיו המנוחה נרצחה על ידי אדם אשר נכנס למתחם בדרך עקיפה - נטען כי לא עלה בידי המערער להוכיח כי לבני המשפחה היה מניע לרצח המנוחה וגרסתו ממילא סותרת את קביעת בית המשפט המחוזי שלא הייתה להם הזדמנות לעשות כן. עוד נטען, כי גם תרחיש זה נראה כ"תסריט של יחידת קומנדו" ו-"כמעט מדע בדיוני", כלשון המשיבה.

לעניין עקבות הנעל בדם, המשיבה עמדה על כך שלא ניתן להסיק שהן מסמנות את מסלול הימלטות הרוצח מגופת המנוחה למרפסת, וכי ממילא נכחו בזירה לאחר הרצח אנשים רבים אשר העקבות יכולות להיות שייכות להם. המשיבה התנגדה לבקשה להוספת ראיה, בין היתר, מאחר שלא הוצג כל טעם ממשי לכך שחוות הדעת לא צורפה במסגרת הליך ההוכחות לפני בית משפט קמא. עוד נטען כי אין לייחס משמעות לקיומן של טביעות אצבע לא מזוהות בבית, אשר יכולות להיות שייכות אף למנוחה. המשיבה דחתה גם את טענות המערער ל'מחדלי החקירה', ומוסיפה כי גם בהנחה שישנם מחדלי חקירה כאלו או אחרים, אין בהם כדי להוביל לזיכויו של המערער.

23. אשר להשפעת הרפורמה בעבירות ההמתה על עניינו של המערער - בא-כוח המשיבה סמך את ידו על קביעות בית המשפט המחוזי כי מתקיימות בעניינו של המערער הנסיבות המחמירות המנויות בסעיפי משנה (5) ו-(8) לסעיף 301א(א) לחוק, בנוסחו לאחר הרפורמה; ומשכך הרפורמה אינה מהווה דין מקל בעניינו. לעניין זה יצוין, כי במענה לשאלתי בדיון בא-כוח המערער הסביר כי אין הוא מבקש להוסיף טענות בדבר הרפורמה בעבירות ההמתה והשפעתה על עניינו של שולחו.

דיון והכרעה

24. טרם אכריע בטענות הצדדים, ומאחר שהרשעת המערער התבססה כאמור על ראיות נסיבתיות בלבד, אציג בקצרה את המסגרת הנורמטיבית הרלוונטית.

הרשעה על בסיס ראיות נסיבתיות - מסגרת נורמטיבית

25. הלכה היא שכוחן של ראיות נסיבתיות אינו נופל מזה של ראיות ישירות (ע"פ 319/21 אבו אליהג נ' מדינת ישראל, פסקה 24 (10.4.2022)). אף ללא ראיות ישירות לביצוע העבירה, ראיות נסיבתיות עשויות להכריע את הדין לחובת נאשם בפלילים (ע"פ 543/79 נגר נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(1) 113 (1980)). הן נבדלות מראיות ישירות בכך שאינן מוכיחות במישורין קיומה של עובדה אלא קיומה של נסיבה המשמשת בסיס לקביעת קיומה של העובדה הטעונה הוכחה. זאת, בדרך של הסקת מסקנות שבהגיון ובניסיון החיים (ע"פ 8948/12 נמר נ' מדינת ישראל, פסקה 31 (1.2.2016)).



במרוצת השנים, בית משפט זה פיתח גישות שונות לאופן קביעת ממצאים על בסיס ראיות נסיבתיות בלבד, כאשר מקובל לפסוע בדרך "המודל התלת-שלבי" (יעקב קדמי על הראיות חלק שני 801 (2009) (להלן: קדמי)); לביקורת על מודל זה והצעה של "מודל דו-שלבי" ראו חוות דעתו של השופט נ' הנדל ב-ע"פ 6392/13 מדינת ישראל נ' קריאף (21.1.2015) (להלן: עניין קריאף)).

לפי המודל התלת-שלבי, בשלב הראשון כל ראיה נסיבתית נבחנת בפני עצמה ועל בית המשפט להכריע האם ניתן להשית עליה ממצא עובדתי; בשלב השני, נבחנת מסכת הראיות בכללותה לצורך קביעה אם היא מסבכת את הנאשם בביצוע העבירה; ובשלב השלישי מועבר הנטל אל הנאשם להציע הסבר חלופי למערכת הראיות הנסיבתיות, העשוי להותיר ספק סביר באשר למסקנה הלכאורית בדבר אשמתו (ע"פ 394/20 חן נ' מדינת ישראל, פסקה 46 (2.11.2011) (להלן: עניין חן)). יובהר, כי מדובר בנטל טקטי בלבד, באופן אשר אינו משנה את חלוקת נטלי ההוכחה המקובלים בהליך הפלילי - נטל השכנוע ונטל הבאת הראיות (ע"פ 8030/21 אבו זיינב נ' מדינת ישראל, פסקה 42 (25.12.2022) (להלן: עניין אבו זיינב)).

26. יודגש, הסבר חלופי במסגרת השלב השלישי נדרש להיות בעל אחיזה ריאלית בחומר הראיות, עליו לעמוד במבחני השכל הישר וניסיון החיים ועליו להקים ספק אמיתי ומהותי, המאושש בראיות, באשר לאשמתו של הנאשם. אפשרות תיאורטית או דחוקה שמעלה המערער כדי לכרסם באשמה הניכרת מהראיות הנסיבתיות - אינה מספקת (ע"פ 1464/21 קפוסטין נ' מדינת ישראל, פסקה 33 (11.9.2022)).

כשם שהמסקנה הלכאורית נובעת מבחינת מארג הראיות הנסיבתיות כמכלול, כך ההסבר החלופי נדרש להציע גרסה שלמה ביחס למסקנה הנשקפת מהצטברות הראיות הנסיבתיות ולא די בהצעת הסבר "תמים" שיש בכוחו לזכות ביחס לכל אחת מהראיות בנפרד (ע"פ 3965/22 טל נ' מדינת ישראל, פסקה 20 (30.3.2023)). בדומה, ככל שהמסקנה הלכאורית מעוגנת יותר בחומר הראיות, כך נדרש ההסבר החלופי ליתן מענה הולם ומבוסס אף הוא למארג הראייתי.

בסופו של יום, ניתן להרשיע נאשם על סמך ראיות נסיבתיות רק אם המסקנה המרשיעה, אשר מוסקת מן הראיות הנסיבתיות, שוללת, באופן ברור והחלטתי, את סבירותה של כל תזת חפות (ע"פ 8808/14 פחימה נ' מדינת ישראל, פסקה 40 (10.1.2017) (להלן: עניין פחימה)).

27. ככלל, מאחר שהרשעה על יסוד ראיות נסיבתיות מבוססת על הסקת מסקנות לוגיות, עובדה זו מקלה על ערכאת הערעור לבחון ולהתערב בהליך הסקת המסקנות של הערכאה הדיונית. עם זאת, טיבו של המבחן התלת-שלבי משליך על רף ההתערבות של ערכאת הערעור בשלביו השונים. ככל שהדברים מתייחסים לשלב הראשון של הבחינה - שלב קביעת הממצאים העובדתיים, ערכאת הערעור לא תיטה להתערב בממצאי עובדה ומהימנות שנקבעו על ידי הערכאה הדיונית, אלא במצבים חריגים. לעומת זאת, נטיית בית המשפט בערכאת הערעור להתערב בממצאים הנוגעים לשלב השני ולשלב השלישי תהיה מקלה יותר, בהיעדר יתרון לערכאה הדיונית (עניין חן, בפסקאות 47-48; עניין פחימה, בפסקה 43).

מן הכלל אל הפרט



28. בית המשפט המחוזי קבע בהכרעת דינו מספר רב של קביעות עובדתיות הפרוסות על ציר הזמן אשר מהן הסיק כי המערער הוא שרצח את המנוחה. יש לומר באופן ברור - מדובר במארג ראיות נסיבתיות איכותי ומקיף ביותר הכולל גם מניע ברור ומובהק לרצח; ממקם את המערער בזירת הרצח בעיתוי הרלוונטי; ומצביע על התנהגות מפלילה עד מאוד של המערער במספר רב של היבטים לאחר המעשה.

29. כפי שצינתי בעבר: "[...] משנמצא מקבץ של ראיות נסיבתיות לחובת הנאשם, וזאת להבדיל מראיה נסיבתית בודדת, אזי, בחינת כל אחת מן הראיות תיעשה על רקע ובהתייחס לראיות הנוספות הסובבות אותה ולא באופן נפרד ועצמאי" (תפ"ח (מחוזי חי') 42731-07-12 מדינת ישראל נ' זאהדה (9.9.2014)). חרף זאת, באי-כוח המערער מבקשים לבדוד ראיות מסוימות מבין צבר הראיות הקיים, לנתק אותן מיתר חומר הראיות, ולהעניק לכל אחת מהן בנפרד הסבר כלשהו שיכול להפחית ממשקלן.

מלבד זאת, טענות המערער במישור זה - רובן ככולן - מופנות כלפי ממצאי עובדה ומהימנות שקבעה הערכאה הדיונית. כלל ידוע הוא כי ערכאת הערעור אינה נוהגת להתערב בממצאים מסוג זה שנקבעו על ידי הערכאה הדיונית, אשר התרשמה באורח ישיר מהעדויות שהובאו בפניה ומהשתלבותן במארג הראייתי (ע"פ 8199/20 זיאדאת נ' מדינת ישראל, פסקה 24 (30.4.2023)).

המערער טוען שעלינו לחרוג מכלל זה, אך איני רואה הצדקה לעשות כן. הכרעת הדין של בית המשפט המחוזי מקיפה, מפורטת ומנומקת. מסקנותיו - הגיוניות ומבוססות כדבעי על חומר הראיות.

30. אדרש תחילה לטענות המערער באשר לקביעת בית המשפט המחוזי על המניע שהיה לו להמית את המנוחה, אשר התחזק בתקופה שקדמה לרצח. הלכה היא, כי הוכחת מניע במשפט הפלילי אינה מעלה או מורידה לצורך ביסוס אשמתו בעבירת הרצח, שהרי מניע אינו יסוד מבין יסודות העבירה. לצד זאת, מניע, או היעדרו, יכולים להוות ראיה נסיבתית שעוצמתה משתנה ממקרה למקרה על פי נסיבותיו (ע"פ 1130/19 שוא נ' מדינת ישראל, פסקה 18 (27.12.2020)).

בענייננו, הוכח מניע מובהק למעשה הרצח, אשר יש לייחס לו משקל משמעותי. המערער טוען כי גם אם כעס על המנוחה ולא היה שבע רצון מהקשר שניהלה עם אמיר לא היה לו מניע לרצוח את בתו. טענתו נסתרת על ידי שורת ראיות, ובכללן דברי הקרובים למערער, לרבות הודעת גברא במשטרה (ת/160ב, עמ' 14, ש' 14-10); שיחות טלפון מוקלטות בין אלהאם למנאר (ת/98א, עמ' 5, ש' 34-38; עמ' 8, ש' 33-36); ודברי המנוחה לסביבתה בימים שלפני הרצח כי היא חוששת לחייה (ת/95; ת/96) - אמרות הקבילות להוכחת אמיתותן (ראו: ע"פ 5864/19 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקאות 49-55 לפסק דינו של חברי, השופט א' שטיין (22.8.2021)). מלבד זאת, האלימות שהמערער הפגין כלפי המנוחה בסמוך לפני הרצח מקשה עד מאוד לקבל את טענתו כי לא היה חוצה את קו הגבול שבין ניסיונות לגיטימיים להניא את בתו מהמשך מערכת היחסים עם אמיר לבין פניה לאמצעים אלימים.

31. בהקשר זה, אף יש לדחות את הטענה כי המערער והמנוחה התפייסו במידה כזו או אחרת לפני הרצח. טענה זו, אף היא סותרת בבירור את הראיות שהוצגו - ובכלל זה העובדה כי המנוחה מסרה לעובדת סוציאלית יומיים לפני הרצח כי היא אינה רוצה לשוב לביתה והראתה לה סימן אלימות על ידה (ת/155).



32. כך גם ביחס לאירוע 'הטריגר', שהוביל למעשה הרצח. בבוקר הרצח המערער למד ממנאר על תוכניתה הקונקרטית של המנוחה להינשא לאמיר ולהתאסלם. מידע זה הותיר אותו "רותח" מעצבים והובילו בתוך רגעים ספורים לפתח יחידת הדיור של המנוחה. לטענתו, כבר ידע על כוונותיה למסד את הקשר עם אמיר עובר לשיחת הטלפון עם מנאר בבוקר הרצח. גם אם אקבל את עמדת המערער, הרי שיש לערוך הבחנה בין הכרת תוכניתה הכללית של המנוחה בדבר המשך הקשר עם אמיר, לבין התוכנית הקונקרטית להינשא לאמיר המשתחרר מבית הסוהר בימים הקרובים. ממילא, המערער עצמו תיאר כאמור ש"רתח" מעצבים לאחר אותה שיחה עם מנאר - באופן שאינו מתיישב עם העובדה כי לא היה כל חדש בדברים שמסרה לו.

33. אפנה לטענות ביחס לעדות אמו של אמיר. לעדות זו חשיבות רבה ולצורך הבנתה יש לעמוד ביתר דיוק על ציר הזמנים. ביום הרצח, בשיחה בין המנוחה למנאר שנמשכה 37 דקות, המנוחה סיפרה למנאר על מסיבת הסיום, על כך שאמיר עתיד להשתחרר מהכלא בימים הקרובים וכי היא תתאסלם ותתחתן איתו.

דקות לאחר מכן, מנאר התקשרה למערער בשעה 10:32 וסיפרה לו על תוכנית המנוחה. שיחה זו הסתיימה בשעה 10:36. נוכח גילוי זה, המערער יצא מיחידת הדיור שלו כשהוא, כאמור, "רותח" מעצבים (פרו' הדיון מיום 26.9.2019, בעמ' 339, ש' 17-19). על שארע ברגעים שלאחר מכן נלמד מעדות אמו של אמיר, אשר שוחחה עם המנוחה עד לשעה 10:37:

"אני והנרייט [המנוחה - י' א'] תמיד השיחות שלנו היו ארוכות אבל השיחה הזו לא הייתה ארוכה, היא הייתה 10, 11 דקות פשוט רק דיברנו על הדברים האלו לא דיברתי איתה עליה, לא הספקתי לדבר איתה עליה. אני שומעת שתי דפיקות בדלת במהלך השיחה, הנרייט בטלפון ואף אחד לא יודע שיש לה טלפון. אני שומעת קול של גבר 'איפתחי', אני שואלת מי זה והיא אומרת שזה אבא שלה. אני אומרת לה תפתחי לי והיא אומרת שהיא לא רוצה לראות אף אחד. שאלתי אותה 'איש בידו' מה הוא רוצה, אמרתי לה תפתחי שלא יהיה לך עוד פעם בלאגן ותראי מה הוא רוצה, תחזרי אלי ותספרי לי מה היה במסיבת הסיום. אבל עוד פעם 2 דפיקות בדלת והוא אמר לה 'איפתחי'. את הקול הזה אני בחיים לא אשכח. היא אמרה לי שהיא מחביאה את הטלפון ותחזור אלי. ועד היום היא לא חזרה" (פרו' דיון מיום 12.9.2018, עמוד 26, ש' 10-17).

34. עדות אמו של אמיר בבית המשפט המחוזי סטתה, במידה מסוימת, מהדברים שמסרה למשטרה. בעוד שלמשטרה מסרה בנחרצות כי שמעה את המערער דופק על דלת חדר השינה של המנוחה, בעדותה בבית המשפט סיגה מסקנתה ואמרה "אני שיערתי שהיא הייתה בחדר שלה. אני לא יודעת בוודאות, אם היא הייתה בסלון ודפקו בכניסה הייתי שומעת אותו דבר" (שם, בעמ' 47, ש' 18-20). איני סבור כי שינוי זה גורע מהמשקל הרב שיש להקנות לדבריה. עיקר עדותה, ולמעשה החלק החשוב ביותר - על כך ששמעה דפיקות בדלת וכי המנוחה ניתקה את השיחה לאור קריאת המערער, היה עקבי החל מהשעות שלאחר הרצח. עדותה גם נתמכה בראיות אחרות, ובכלל זה בדברי המערער עצמו אשר לגרסתו ניגש באותה עת לדלת הכניסה של יחידת הדיור וקרא למנוחה.

עוד ראוי לציין את התרשמות בית המשפט המחוזי, על בסיס ביקור המותב בזירה כי: "הביקור במקום אפשר לנו לראות ולהעריך באופן בלתי אמצעי את שטחה הקטן של יחידת הדיור ואת המרחק הקצר בין דלת חדר השינה של המנוחה לדלת הכניסה ליחידת הדיור. [...] המרחק הקצר בין החדר לדלת הכניסה אפשר לחנאן [אמו של אמיר - י' א'] לשמוע בבירור את נקישותיו ואת קולו של הנאשם [המערער - י' א'] בעודו מחוץ לדלת הכניסה הנעולה". על כן, אין



באי-העקביות הנקודתית הזו בגרסת אמו של אמיר כדי לפגום בערך הראייתי הרב של עדותה.

35. דומה שנוכח מרכזיות עדות אמו של אמיר, המערער מעלה מספר טענות נוספות בניסיון לכרסם במהימנותה. אלא שגם באלו איני מוצא ממש. המערער טען, בין היתר, ביחס ל"מניע" שהיה לאמו של אמיר להפיל את המערער - נוכח האפשרות כי אמיר היה מעורב ברצח המנוחה. טענה זו לוקה בהנחת היסוד שבבסיסה, שכן האפשרות כי לאמיר הייתה יד במעל - נדחתה. ארחיב בהמשך בהקשר זה בבחינת התרחישים החלופיים שאותם מעלה המערער.

לא זו אף זו: המערער אינו חולק על עדות אמו של אמיר בכללותה שכן גם לגרסתו קרא למנוחה בעיתוי זה. לטענתו, לא דפק על דלת יחידת הדיור, אלא שב על עקבותיו. אם כך, האפשרות כי אמו של אמיר בחרה להוסיף דווקא פרט "שקרי" שלפיו דפק על הדלת, וזאת כבר כאשר דיברה עם מוקד 100 פחות משעתיים לאחר ניתוק שיחת הטלפון עם המנוחה, דחוקה עד מאוד. הסבירות כי בדיוק במקביל לכך שהמערער קרא למנוחה בפתח יחידת הדיור, אדם אחר, אשר שהה בתוך יחידת הדיור, דפק על דלת חדרה - דחוקה אף יותר. האפשרות כי "צירוף מקרים" שכזה התרחש בדיוק כאשר המערער זעם לאחר שגילה על התוכנית הקונקרטית של המנוחה להינשא לאמיר - דחוקה שבדחוקות. לעניין זה אדרש בהמשך גם בבחינת התרחישים החלופיים שאותם מעלה המערער.

באשר למניעי אמו של אמיר, ראוי להביא את התרשמות בית המשפט המחוזי, שלפיה המנוחה הייתה יקרה מאוד לליבה וכי "גם אם ניתן לבקר חלק מפעולותיה" בתקופה שקדמה לרצח, הרי שהן נעשו מתוך רצון להטיב עם המנוחה ו"להוות עבורה משענת". משכך, בעוד המערער מוסיף ומנסה להטיל דופי באמו של אמיר ובמניעיה, בית המשפט המחוזי היה ער בהחלט למכלול התנהלותה, גם להיבטיה השליליים, ובכל זאת התרשם כי עדותה אותנטית ומהימנה.

36. קביעה מרכזית נוספת שעליה המערער משיג עניינה נוכחותו במתחם בזמן הרלוונטי לרצח, לצד הסיכוי הנמוך כי גורם אחר כלשהו נכח במתחם. בהיבט זה, התרשמתי שבית המשפט המחוזי נקט בזהירות המתחייבת. על אף האינדיקציות הראייתיות הרבות כי מלבד המערער והמנוחה לא נכחו במתחם שאר דייריו או גורם חיצוני כלשהו, נקבע כי הסיכוי לכך שאדם אחר היה במתחם בעת הרצח הוא נמוך עד-כדי זניח. עם זאת, לא ניתן לשלול לחלוטין נוכחות במתחם של גורם נוסף פרט למנוחה ולמערער בזמן הרלוונטי לרצח.

המערער הפנה לקביעה כי "הוכח בוודאות שבמתחם נכחו בסמוך מאוד למועד הרצח המנוחה והנאשם [המערער - י' א']. במועד זה לא נכחו במתחם שאר דייריו [...], וכן לא נקלט במצלמות הכניסה למתחם, אחר שנכנס או יצא מהמתחם". אולם, לא נתן דעתו למשפט שאחריו: "קיימת אומנם היתכנות לכניסה ויציאה למתחם שלא דרך דלת הכניסה הראשית, מבלי להיקלט במצלמות, אך מדובר בדרכים לא פשוטות, כגון דרך הגג, והסבירות שכך יעשה היא נמוכה, בפרט לאור יום" (פסקה 24(ג) להכרעת הדין). מכאן, שקביעת בית המשפט המחוזי לא הייתה נחרצת כפי שהמערער מציגה, והיא אינה מצדיקה כל התערבות. מדובר במסקנה המתבקשת, בין היתר לנוכח התייעוד שנקלט במצלמות האבטחה - על מגבלותיו; מבנה המתחם; ולוחות הזמנים.

37. על אותה הדרך, אין ממש בטענות המערער באשר למשקל הראייתי שניתן להימצאות כתמי דם על חולצתו, לקופסת הסכינים אשר מתוכה חסרה סכין אחת, ולשקית שבה אחז המערער עם יציאתו מהבית. כטענת המשיבה,



לראיות אלו ניתן משקל מוגבל בלבד. במידה רבה, השתלבותן עם הראיות המשמעותיות יותר הקיימות בתיק, ולצדה חוסר העקביות של המערער בהתייחסות לחלק מראיות אלו - היא שהקנתה להן משקל מסוים. אוסיף, כי לטעמי חומר הראיות לחובת המערער מבוסס דיו כך שניתן היה להרשיעו במיוחס לו גם בהתעלמות מראיות אלו. משכך, איני רואה צורך להרחיב בענייני.

38. אל מול זאת, התנהגותו המפלילה של המערער לאחר המעשה מהווה ראיה כבדת משקל לחובתו. בפרט, הקלטת שיחת הטלפון שבה מבשרת אלהאם למערער כי מצאה את גופת המנוחה. אלהאם, כפי שניתן לצפות ממי שזה עתה מצאה את בתה שותתת דם ומחוסרת הכרה - נסערת עד מאוד; מנגד, המערער - אדיש.

הסברו של המערער כי לא הבין בדיוק מה כוונת אלהאם וכי היא אישה היסטורית ולכן לא "התרגש" מדבריה - אינו משכנע, בלשון המעטה. הוא אף סותר את תוכן השיחה, מאחר שבשלב מסוים אלהאם אומרת למערער: "הילדה נפטרה סמי, הילדה נפטרה סמי, הילדה נפטרה, הדם (מילה לא ברורה) ברצפה". לכך המערער השיב בקול רגוע: "מה נפטרה? אלו" (ת/99א, שיחה 290).

זאת ועוד, שיחה זו התקיימה בשעה 11:54. אחריה, המערער לא מיהר לשוב ולברר מה אירע לבתו היחידה. במקום זאת, עלה לביתו של גברא ורק לאחר כחצי שעה החל בנסיעה חזרה לרמלה. אם בכך לא די, בדרכו חזרה ניהל שיחת טלפון עם אדם שהתעניין לקנות את רכבו. יוצא אפוא, כי התנהלות המערער לאחר היציאה מהמתחם מהווה ראיה נסיבתית משמעותית המסבכת אותו, בין היתר מאחר שהיא מלמדת כי לא הופתע כלל מבשורת האיוב שמסרה לו אלהאם.

39. לכל זאת יש להוסיף את התנהלות המערער לאחר מעצרו. במשך כשבועיים שמר על זכות השתיקה ונמנע מלשתף פעולה עם המשטרה (בין היתר: ת/6; ת/7, עמ' 17, ש' 19-20). כמעט למותר לציין, כי שתיקה ממושכת זו אינה עולה בקנה אחד עם התנהלות של מי שסבור כי אחר, שאינו קשור אליו, רצח את בתו. משהחל למסור את גרסתו, הכחיש כי רצח את המנוחה ושינה את הסבריו ביחס לאופן התנהלותו עובר לרצח ולאחריו, באופן אשר הוביל את בית המשפט לקבוע כי גרסתו לא הייתה מהימנה וסתרה ראיות אובייקטיביות, עדויות מהימנות ואת השכל וההיגיון הישר. בכלל זה, המערער הכחיש במענה לכתב האישום כי נהג באלימות או איומים כדי להשפיע על המנוחה. עם התפתחות המשפט, הודה, בין היתר, כי התקיים בבית דרבאשי אירוע אלים שבמהלכו סטר למנוחה (פרו' הדיון מיום 16.9.2019, עמ' 302, ש' 26-32). המערער אף הכחיש תחילה כי שוחח עם מנאר בבוקר יום הרצח ושמע ממנה על תכנית המנוחה ביחס לאמיר. לאחר מכן, אישר בעדותו כי השיחה התקיימה (שם, בעמ' 304, ש' 20-23; עמ' 305, ש' 1-3).

אקצר ואומר, כי לא בכדי נקבע כי חלקים מגרסתו היו כבושים; לא בכדי התרשמות בית המשפט המחוזי הייתה כי המערער "אדם מתוחכם, מחושב, ומי שבקי מאוד בחומר הראיות שנאסף נגדו"; ולא בכדי נקבע כי התנהגותו המפלילה של המערער וגרסתו הכבושה תומכים בצבר הראיות המצביע על אשמו.

40. אשר לטענת המערער בדבר מצבו הרפואי, ובפרט הפגיעה בידו הימנית אשר כביכול אינה מאפשרת לו לבצע את הרצח. טענה זו נדחתה בהכרעת הדין מאחר שלא הובאה חוות דעת התומכת בה; הואיל ואין ראיה שהרוצח עשה שימוש דווקא ביד ימין; ומאחר שמחומר הראיות עולה כי בימים שקדמו לרצח המערער סטר למנוחה, זרק לעברה נעל, הרים לעברה יד, ואף נהג לאילת במשאית ופרק ממנה סחורה. המערער חוזר על טענתו גם לפנינו - אולם אינו



מתמודד עם ראיות וקביעות אלו. אשר על כן, מצבו הרפואי הנטען של המערער אינו מכרסם באופן כלשהו במסקנה המרשיעה.

41. כאן המקום להידרש לטענת המערער שלפיה בית המשפט המחוזי שגה בקביעתו כי אין בכך שלא נמצא ממצא פורנזי שיכול לקשור את המערער לזירה או למנוחה כדי לשלול את האפשרות שהוא ביצע את הרצח. ככלל, בפסיקה נקבע שבעוד שלממצאים פורנזיים חוביים עשויה להיות משמעות ראייתית מפלילה, אין להעדרם משמעות ראייתית מזכה (ע"פ 1682/22 סבג נ' מדינת ישראל, פסקה 32 (11.9.2022); ע"פ 6371/05 וגנר נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (7.10.2006)). במקרה שלפנינו, צבר הראיות לחובת המערער, אשר נבחן על בסיס הבחינה ה"תלת-שלבית" כאמור, עומד ברף הנדרש במשפט הפלילי ומוכיח את אשמתו של המערער במיוחד לו מעבר לספק סביר. העדר ממצאים פורנזיים, ככל שאתעלם לחלוטין מכתמי הדם, אינו גורע מהראיות הרבות והמשמעותיות המלמדות על כי המערער הוא שרצח את בתו המנוחה.

42. בראי כל האמור, ובהתחשב בכך שהמסקנה המרשיעה צריכה להיות המסקנה ההגיונית האחת והיחידה כאשר היא נבחנת על רקע מכלול הראיות הנסיבתיות, ולא על רקע כל ראיה בפני עצמה, הרי שהמסקנה המסבכת את המערער ברצח המנוחה מבוססת היטב.

43. נותר אפוא לבחון האם המערער הציג, במסגרת השלב השלישי למבחן התלת-שלבי, הסבר חלופי למערכת הראיות הנסיבתיות אשר עשוי לעורר ספק סביר באשר למסקנה בדבר אשמתו. כאמור, הסבר חלופי מפי המערער נדרש להציע גרסה שלמה ביחס למסקנה הנשקפת מהצטברות הראיות הנסיבתיות. אין די בהצעת הסבר 'תמים' שיש בכוחו לזכות ביחס לכל אחת מהראיות בנפרד. בכך כושלים התרחישים שמציג המערער - בכל אחד מהם יש, לכל היותר, כדי לספק מענה תיאורטי לראיה כזו או אחרת, אך אין בהם כדי לספק הסבר לתמונה בכללותה אשר יש בו כדי לעורר ספק סביר לגבי היות המערער רוצח בתו.

התרחיש הראשון שמציע המערער, הוא כי מיהו נכנס בהסכמתה ועל דעתה של המנוחה ליחידת הדיור, בין אם בסמוך להגעתה ממסיבת הסיום ובין אם בשלב מאוחר יותר. תרחיש זה מניח כי אדם כלשהו הצליח שלא להיקלט במצלמות האבטחה השונות - דבר אפשרי באופן תיאורטי אך בעל סבירות נמוכה מלכתחילה. בכך מספק המערער, כביכול, מענה אפשרי לקביעה שלפיה ככל הנראה בעת הרצח היו במתחם המערער והמנוחה בלבד. אולם, תרחיש זה אינו מסביר באופן מניח את הדעת את הדפיקה על דלת יחידת הדיור. אף אין בו כדי לספק מענה הגיוני להתנהלות המערער לאחר עזיבתו את המתחם או להתנהלותו בחקירותיו במשטרה. הוא גם נעדר הגיון, שכן אם מדובר באדם שכבר בשעות הלילה נכנס ליחידת הדיור, מדוע המתין שעות ממושכות עד לביצוע זממו, בפרט מהמנוחה עזבה מוקדם באותו הבוקר את יחידת הדיור על מנת להפקיד כסף ל"קנטינה" עבור אמיר. כמו כן, הסבירות שאלהאם, אשר ישנה אף היא ביחידת הדיור לא שמה לב לנוכחות של אותו אדם - נמוכה גם כן. ככל שמדובר באדם שנכנס למתחם ביחד עם המנוחה עם שובה מהמסיבה - תרחיש זה גם נסתר מדבריו של מוניר חנחן, אשר נסע יחד עם המנוחה במונית חזרה מהמסיבה ומסר בהודעתו במשטרה כי צפה במנוחה יורדת מהמונית והולכת אל ביתה.

מלבד זאת, תרחיש אחר שלפיו אותו אדם נכנס ליחידת הדיור בשעות הבוקר, מתעלם מהעובדה שדקות לאחר שהמערער למד כאמור על תוכניתה הקונקרטית של המנוחה להינשא לאמיר דפק על דלת יחידת הדיור בעודו זועם, ומהעובדה שהמנוחה אמרה לאמו של אמיר כי אביה הוא שבדלת וכי "תחזור" אליה - אולם לא התקשרה בחזרה.



כאמור, האפשרות שבדיקת בעייתו זה אותו אדם דפק בדלת חדרה של המנוחה ובחר לרצוח אותה כה בלתי סבירה, עד שאין בכוחה להוות תרחיש חלופי אפשרי. מלבד זאת, תרחיש זה, אף הוא, אינו מספק מענה להתנהגותו המפלילה של המערער.

44. תרחיש חלופי אחר שהוצע, הוא כי אדם כלשהו, אשר ייתכן שלו מניע דומה למניע של המערער, נכנס ליחידת הדיור דרך המרפסת. גם תרחיש זה מניח את האפשרות, הבלתי סבירה כאמור, כי אדם זה עשה כן מבלי להיקלט במצלמות האבטחה. גם תרחיש זה מספק מענה תיאורטי אך ורק לראיות המלמדות כי בעת הרצח המערער והמנוחה הם שנכחו במתחם. אין בו כדי לספק מענה ראוי, אם בכלל, ליתר הראיות הנסיבתיות. טענות אחרות של המערער, המבקשות להפנות את האשם כלפי אמיר הן ספקולציה גרידא, הכושלות בדומה ליתר התרחישים לעיל ומאותם הטעמים.

45. אוסיף, כי התרחיש שהועלה בלשון רפה, שלפיו אלהאם היא שהמיתה את המנוחה, אף הוא אינו מעורר ספק סביר באשר למסקנה בדבר אשמתו של המערער. אלהאם יצאה מיחידת הדיור בשעה 10:10, והשיחה בין המנוחה לאמו של אמיר מלמדת כי בשעה 10:37 המנוחה הייתה בין החיים. המערער רומז לכך שאלהאם יכלה להמית את המנוחה עם שובה למתחם ולאחר עזיבת המערער - אולם טענה זו אינה מסבירה, בין היתר, את העובדה שהמנוחה לא התקשרה בחזרה לאמו של אמיר; את העובדה שבעוד שאלהאם הגיבה בזעקות שבר למראה גופת בתה, המערער הגיב באדישות כאמור; את שלל ההיבטים בהתנהגותו המפלילה של המערער; את סמיכות הרצח לשיחה בין המערער למנאר שעוררה את זעמו; ואף את העובדה שבמהלך העימות במשטרה בין השניים, המערער ישב כשראשו מורכן, נמנע מליצור קשר עין עם אלהאם הבוכיה, לשוחח איתה או לנחם אותה ולא ענה כלל לשאלות.

46. קלישות התרחישים החלופיים משליכה על העדר החשיבות הראייתית של עקבות הנעל בדם שנמצאו בזירה. המערער טוען כי עקבות אלו שוללות את האפשרות כי הוא ביצע את המימוש לו ותומכות בטענתו לתרחיש חלופי. עם זאת, מחזרתה של אלהאם ועד להגעתם של השוטרים למקום בשעה 11:52, אזרחים רבים עלו במדרגות שבתוך המתחם. חלקם עזבו את המתחם עוד קודם להגעת השוטרים. נעליהם של אלו לא נבדקו ולא ניתן היה להשוות אותן לעקבות שנמצאו. בנסיבות אלו, הימצאות העקבות אינה תומכת בתרחיש חלופי שאותו העלה המערער וגם אינה מפחיתה ממשקל הראיות לחובתו. איני רואה להרחיב גם במישור זה, משקביעות בית המשפט המחוזי מבוססות היטב ואין לי אלא לאמץ.

מחדלי חקירה

47. המערער טען לקיומם של מחדלי חקירה רבים שבוצעו בעניינו. ככלל, ניתן לחלק מחדלים נטענים אלו לשלוש קבוצות עיקריות אשר לטענתו פגעו ביכולתו לבסס את התרחיש החלופי שהעלה: האחת - מחדלי חקירה שעניינם אי-ביצוע פעולות חקירה ביחס לשעות האחרונות של המנוחה, כחקירת אירועי מסיבת הסיום ותשאול נהג המונית שהסיע את המנוחה לביתה בתום המסיבה; השנייה - מחדלי חקירה בדמות אי-ביצוע פעולות חקירה הקשורות בזירת הרצח ובסמוך לה. בכלל זה, המערער עמד על כך שלא הורד תוכן מצלמות חליל עובר לשעה 7:30 בבוקר יום הרצח, וכן כי לא נבדקו טביעות הנעל של הנוכחים בזירה, לא נבחנו כל טביעות האצבע שנמצאו, ולא נבדק קיומם של טביעות אצבע או דנ"א על קופסת הסכינים; השלישית - מחדלי חקירה שעניינם חקירה לא ממצה של אחרים אשר להם מניע לרצח המנוחה.



48. הלכה היא כי מחדלי חקירה אינם מובילים לזיכוי הנאשם, מקום בו חרף קיומם הונחה תשתית ראייתית מספקת להוכחת אשמת הנאשם בעבירות שיוחסו לו. בעת בדיקה של טענה בדבר מחדלי חקירה יש לבחון האם המחדלים הנטענים חמורים במידה המעוררת חשש שהגנת הנאשם קופחה כיוון שהתקשה להתמודד כראוי עם חומר הראיות העומד נגדו או להוכיח את גרסתו. בדיקה זו נעשית תוך שקלול המחדלים הנטענים על רקע התשתית הראייתית שהונחה לפני בית המשפט (ע"פ 7049/20 אלטורה נ' מדינת ישראל, פסקה 33 (26.6.2022); ע"פ 511/21 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 61 (22.2.2022); ע"פ 3090/11 ענתבאוי נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (18.10.2012)). כפי שהובהר על ידי חברי, השופט א' שטיין:

"טענות בדבר 'מחדלי חקירה' נהנות מפופולריות רבה לאחר שקנו אחיזה במשפטנו. התדירות שבה טענות אלה מועלות מעמידתן בשורה אחת עם 'חוסר תום-לב' כטענת סל המושמעת בקול תרועה רמה כמעט בכל התדיינות אזרחית. בכך, כמובן, אין שום רע כל אימת שמדובר בטענה שיש לה אחיזה במציאות, להבדיל מטענה אשר נזרקת לחלל האוויר ללא תימוכין של ממש ומתוך תקווה ליצור באמצעותה 'ספק סביר' [...] מחדלי חקירה מהם זכאי הנאשם להיבנות הם בגדר רשימה מוגבלת ומצומצמת של מחדלים חמורים, שעיקרם אי-נקיטת פעולה חקירתית מתבקשת באופן אשר מטיל ספק רציני בראיות שבאות להפליל את הנאשם" (ע"פ 9306/20 ברגות נ' מדינת ישראל, פסקאות 16-17 והאסמכתאות שם (29.4.2021)).

עוד יש להבחין בין מחדלי חקירה לאי-מיצוי הליכי חקירה. אין להתמקד רק בשאלה האם אפשר וראוי היה לנקוט בצעדי חקירה נוספים, אלא בשאלה האם ישנן די ראיות המוכיחות את האישום מעבר לספק סביר (יעקב קדמי על ראיות - הדין בראי הפסיקה חלק רביעי 1985-1984 (2009)). יודגש, כי חוקרים אינם נדרשים לבצע פעולות חקירה שהסיכוי שיניבו תוצאות הוא קלוש (ע"פ 2842/10 קלדרון נ' מדינת ישראל, פסקה 21 (23.1.2012)).

49. בענייננו, הגנת המערער לא קופחה כלל וכלל. המחדלים הנטענים בגדרי הקבוצות הראשונה והשלישית עניינם הליכי חקירה שלא מוצו, אולם, בפני בית המשפט המחוזי הוצגו ראיות המלמדות כי רצח המנוחה אינו קשור במסיבת הסיום או בגורמים אחרים עליהם הצביע המערער כבעלי מניע. כמו כן, נערכו פעולות חקירה משמעותיות אשר לא תמכו באפשרות כי הרצח בוצע על ידי אחרים, ובכלל זה אמיר או בני משפחת המנוחה. גברא ומנאר אף נעצרו לפרק זמן ממושך, ונאספו ראיות המבססות כי לבני משפחה אחרים לא הייתה הזדמנות לבצע את הרצח (ראו, בין היתר, פרו' הדיון מיום 25.2.2019, עמ' 209, ש' 20-עמ' 211, ש' 20; ת/149; פרו' הדיון מיום 2.12.2018, עמ' 144, ש' 20-21). ביחס למסיבת הסיום נגבתה הודעתו של מוניר חנחן - חבר של המנוחה מבית הספר אשר נכח במסיבת הסיום ונסע איתה במונית כאמור, אשר בגדרה לא דיווח על כל אירוע חריג שאירע במסיבה (ת/157). הודעה זו מתיישבת, בין היתר, עם דברי אמיר ומנאר, אשר לא מסרו כי המנוחה סיפרה להם על אירוע חריג שהתרחש במסיבת הסיום או על איום שהופנה כלפיה.

50. ביחס לקבוצת השנייה - אמנם, כפי שנקבע על ידי בית המשפט המחוזי, נפלו מחדלי חקירה מסוימים בדמות אי-ביצוע פעולות חקירה הקשורות בזירת הרצח ובסמוך לה. אולם, אין בהם כדי לבסס טענה כי יכולת המערער להתגונן מפני המיזחס לו נפגעה. בין היתר, המחדל שבאי-הורדת תוכנה של מצלמת חליל עובר לשעה 7:30 בבוקר יום הרצח אינו בעל משמעות רבה, נוכח המזכר שערך השוטר באסם סוסו, בו ציין כי צפה במצלמה בשבוע שקדם לרצח ולא הבחין בשום דבר חריג (ת/43). יתר על כן, התייעוד שנקלט במצלמת חליל לא ביסס לבדו את הקביעה בדבר אי-הסבירות לנוכחות של אחר, אלא זו נסמכה על מספר אדנים ראייתיים. אשר לאי-איתור כלל הנוכחים בזירה ובדיקת התאמת טביעות הנעל, כמו גם אי-בדיקת טביעות האצבע או חומרי העישון - בנסיבות שלפנינו כל אלו נשקלו, מבחינה



ראייתית, בכך שלא נמצאו ראיות פורנזיות לחובת המערער. מכל מקום, אין מדובר בראיות בעלות משמעות ממשית שבכוחן להטות את הכף. אשר לאי-בדיקת טביעות אצבע על קופסת הסכינים - כאמור, לראיה זו ניתן גם כך משקל נמוך, בין היתר בשל ההנחה כי לא אותרו עליה טביעות אצבע של המערער.

ויוזכר, כי הרשעת נאשם אינה מותנית בכך שהתביעה הציגה את הראיה "המקסימלית", אלא די בראיות מספיקות המבססות את הרשעתו מעל לספק סביר, אף אם היה ביכולתה של התביעה להביא ראיות נוספות והיא בחרה שלא לעשות כן (ע"פ 2724/17 מורגנשטרן נ' מדינת ישראל - רשות המיסים, פסקה 43 (24.4.2018)).

הבקשה להוספת ראיה

51. כאמור, המערער הגיש בקשה להוספת ראיה - חוות דעת של מומחה לטביעות נעל. חוות דעת זו תומכת, לשיטתו, בתזה החלופית שלפיה המנוחה נרצחה על ידי אדם שיצא לאחר מכן דרך מרפסת הבית. משכך, נטען כי יש בה כדי להביא לזיכוי. המערער הוסיף כי יש לקבל את בקשתו גם מאחר שממצאי העובדה שנקבעו בעניין הטביעות בנעל לא בוססו על עמדת גורם מקצועי; נוכח מחדל היחידה החוקרת אשר לא בדקה את נעלי הנוכחים בזירת הרצח; ובשל ביסוס הרשעתו על ראיות נסיבתיות בלבד אשר אינן מלמדות על שאירע בזירת הרצח. כן נטען כי היענות לבקשה לא תפגע בעיקרון סופיות הדיון, מאחר שחוות הדעת תומכת בטענות שכבר הועלו לפני בית משפט קמא. בדיון לפנינו, באי-כוחו של המערער הוסיפו כי כשנדון ההליך לפני בית משפט קמא "כלל לא בטוח שהיה מומחה לטביעת נעל שהיה ניתן להיעזר בו".

מנגד, המשיבה טענה כי אין מקום להורות על הוספת הראיה משלא הוצג כל טעם לאי-צירופה במסגרת ההליך לפני בית משפט קמא. כן נטען, כי ממילא אין בחוות הדעת כדי להביא לזיכוי המערער שכן, אין בה כדי לסתור את מסקנות בית המשפט המחוזי באשר לטביעות הנעל וממילא אינה מבססת את התרחיש החלופי לו טען המערער. עוד נטען, כי קבלת הבקשה תפגע במידה משמעותית בעיקרון סופיות הדיון, משהיא תחייב את החזרת ההליך לבית המשפט המחוזי כדי לערוך חקירה ראשית ונגדית למומחה, לכל הפחות.

52. דין הבקשה להוספת ראיה להידחות. סעיף 211 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, קובע כי ערכאת הערעור רשאית לגבות ראיות חדשות או להורות לערכאה הדיונית לגבותן אם היא סבורה "שהדבר דרוש לשם עשיית צדק".

במרוצת השנים, נקבע כי יש לבחון אמת מידה זו בשים לב לשלושה שיקולים עיקריים: הראשון - האפשרות להגיש את הראיות במסגרת ההליך שהתקיים לפני הערכאה הדיונית; השני - עיקרון סופיות הדיון; השלישי - טיבן של הראיות והסיכוי שהגשתן תוביל לשינוי בתוצאה שנקבעה על ידי הערכאה הדיונית, ויש הסבורים כי שיקול שלישי זה הוא העיקר (ע"פ 8507/18 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 89 (9.9.2020); וראו: יוסף אלרון "קבלת ראיות שלא על פי סדרי הדין" המשפט יב 3, 19-13 (2007)).

53. בענייננו, המערער לא סיפק טעם מוצדק לכך שלא הגיש את הראיה במסגרת ההליך לפני בית המשפט המחוזי. אדרבה, קושי זה מתחדד מאחר שלשיטת המערער חוות הדעת נועדה לתמוך בטענות שכבר הועלו על ידו



לבית המשפט המחוזי. טענת באי-כוחו כי בזמן זה לא היה מומחה לטביעת נעל שהיה ניתן להיעזר בו נטענה ללא כל ביסוס בדיון לפנינו, ואין מקום לאפשר כעת "מקצה שיפורים" (ע"פ 2697/14 חדאד נ' מדינת ישראל, פסקה 67 לפסק דינו של השופט ס' ג'ובראן (6.9.2016)). הטענה שהועלתה בחצי-פה בדבר החלפת הייצוג של המערער, אף היא רחוקה מלהצדיק את קבלת הבקשה.

54. מלבד זאת, כפי שקבעתי לעיל - טענות המערער באשר לטביעות הנעל בדם מהוות רובד בתרחיש החלופי המזכה לו טען. אף אם חוות הדעת מבססת, כפי שנטען, כי טביעות הנעל בדם שייכות לאדם אחר ומסמנות מסלול מכיוון הגופה למרפסת - בהתחשב בנסיבות הזירה והמקרה, אין בכך כדי להועיל למערער או ללמד על תרחיש חלופי בעל היתכנות. משכך, אין בראיה כדי להביא לשינוי בתוצאה בעניינו של המערער.

הרפורמה בעבירות ההמתה

55. הגם שהמערער בחר שלא לטעון כלל ביחס לתחולת הרפורמה בעבירות ההמתה בעניינו במסגרת הערעור, בשל חשיבות העניין, אני רואה חובה לבחון סוגיה זו. מאחר שהרצח מושא הליך זה התבצע עובר לכניסת הרפורמה לתוקף, אולם הרפורמה נכנסה לתוקף בטרם ניתן פסק דין חלוט בעניינו, אם הרפורמה מהווה דין מקל עם המערער - יש ליישמה. אם לא - יש להחיל בעניינו של המערער את הוראות הדין הקודם (ראו: ע"פ 6338/20 חיים נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (7.7.2022); עניין אבו זיינב, בפסקה 47).

56. בהכרעת הדין נקבע, כאמור, כי בנסיבות העניין ניתן לייחס למערער שתי נסיבות המנויות בעבירת רצח בנסיבות מחמירות ומשכך הרפורמה אינה מהווה דין מקל עמו ואין ליישמה.

נסיבה מחמירה 5 - "המעשה נעשה כפעולה עונשית במטרה להטיל מרות או מורא ולכפות אורחות התנהגות על ציבור"

57. לאחרונה, נדרש בית משפט זה לפרשנות מעמיקה של נסיבה מחמירה זו בע"פ 578/21 אבו סרארי נ' מדינת ישראל (16.2.2023) (להלן: עניין אבו סרארי). אין לי אלא לשוב על שקבעתי שם:

"נסיבה מחמירה זו כוללת למעשה שני רכיבים נפרדים - הראשון, כי 'המעשה נעשה כפעולה עונשית'; השני, יסוד נפשי שלפיו אותה פעולה עונשית נעשתה 'במטרה להטיל מרות או מורא ולכפות אורחות התנהגות על ציבור'. מדובר ברכיב מסוג מטרה, המתאר את רצון המבצע להשגת יעד מסוים, אשר אינו חלק מרכיביה העובדתיים של העבירה [...]. ניתן אפוא לתאר את הנסיבה כמתייחסת לשני מעגלים - מעגל פנימי, שבו מדובר על כך שמעשה ההמתה בוצע כאקט עונשי, בגדר ענישה פרטית של הרוצח כלפי הקורבן, המבוסס על תפיסה תרבותית או אידיאולוגית כזו או אחרת [...]; ומעגל חיצוני, אשר בא לידי ביטוי בדרישה כי המתת הקורבן נעשתה במטרה להטיל מרות או מורא ולכפות אורחות התנהגות על ציבור. במסגרת המעגל החיצוני, המוקד אינו במישור היחסים שבין הרוצח לקורבן, אלא בין הרוצח למעגל הסביבתי הרחב יותר. על מנת שתחול נסיבה מחמירה זו, נדרש כי מבחינת המבצע הרצח נעשה במטרה להשפיע על אחרים: ה'ציבור'. במילים אחרות, נדרש כי הרצח יבוצע, 'למען יראו וייראו' (עניין אבו סרארי, בפסקה 42).



אוסף, כי זה מקרוב ראיתי לאמץ, לצורך עניינו של סעיף זה, את העמדה שהוצגה בדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט (להלן: הוועדה) כי די בכך שהרצח נעשה כדי להטיל מרות או מורא ולכפות אורחות התנהגות על אדם אחר, גם אם אחד בלבד, כדי לקיים את דרישת הסעיף (ע"פ 3992/22 ותד נ' מדינת ישראל, פסקה 46 (7.5.2023)).

58. בענייננו, אין כל קושי לקבוע כי ה"מעגל הפנימי" מתקיים. המערער אכן רצח את המנוחה כפעולה עונשית, והדבר עולה באופן מובהק מחומר הראיות. שונים הם הדברים ככל שמדובר ב"מעגל החיצוני" - קרי, בדרישה כי המעשה יעשה במטרה להטיל מרות או מורא ולכפות אורחות התנהגות על ציבור.

59. במהלך עיצוב הוראות הרפורמה, נדון בהרחבה על ידי הוועדה מקרה דוגמת זה שלפנינו, ואף מקרה שבו אב ממית את בתו על רקע המכונה "כבוד המשפחה" כפעולה עונשית, אך לא על מנת להשפיע על אחרים. פעם אחר פעם, הוצגה בדיוני הוועדה עמדה שלפיה בנסיבות שכאלו אין כוונה להחיל את הנסיבה המחמירה:

"נועה ברודסקי לוי: אח שרוצח את אחותו כי היא בגדה בבעלה.

[...]

לילך וגנר: כדי להעניש אותה, אין די בכך. זאת אומרת, כדי להעניש אותה על זה שהיא בגדה בו או שהיא התנהגה באופן לא ראוי לדעתו, ואין בעניין הזה כפיית אורחות התנהגות או משטור של ציבור, בעיני זה לא ראוי להיכלל בנסיבה המחמירה, [...] אנחנו רוצים לייחד את הנסיבה הזאת למקרים בהם כן מתקיימות הדרישות המצטברות של הנסיבה כפי שניסחנו אותה" (פרוטוקול ישיבה 505 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 24 (12.12.2017) (להלן: ישיבה 505)).

ועוד, בדברי יו"ר הוועדה:

"יוצא מדברין שאם, כמו שאמרתי בהתחלה, אב שגילה שבתו בהריון והיא לא נשואה, לקח סכין והרג אותה ואומר שזה על רקע כבוד המשפחה אבל הוא לא תכנן ולא הייתה לו שום מטרה והוא לא חשב אם זה ישפיע או לא. אדם כזה יכול להיות שהוא לא ייכנס לנסיבות המחמירות, למרות שזה על כבוד משפחה" (פרוטוקול ישיבה 527 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 11 (23.1.2018) (להלן: ישיבה 527); ראו גם: שם, בעמודים 9, 12, 14-15; וכן פרוטוקול ישיבה 732 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 16 (12.12.2018)).

60. כפי שסקרתי בהרחבה בעניין אבו סרארי (שם, בפסקאות 45-47) על רקע דברים אלו, עלה חשש כי היסוד הנפשי אשר הוצע מצד, יתר על המידה, את גדרי נסיבה זו לנוכח הקושי הראייתי להוכיח את התקיימותו (בין היתר: ישיבה 527, בעמוד 19). בשלב מסוים של דיוני הוועדה אף עמדה על הפרק האפשרות להחליף את המילה "במטרה" במילים "שיש בו כדי". לבסוף, המחוקק הכריע להותיר את נוסח הסעיף כפי שהוצע, מתוך הבנה כי: "אם הסעיף נשאר במטרה להטיל מרות, זה בסדר שלא נגיע איתו למקומות שלא התכוונו אליהם, אבל נשארה בעיה שקשה להוכיח את המטרה. לעומת זאת אם נשנה את המילה 'במטרה' ונשים משהו שיותר קל להוכיח, 'שיש בו כדי', אז יהיה לנו יותר קל להוכיח, אבל אנחנו יכולים להפליג למחוזות שלא רצינו [...] נראה לי שנישאר בנוסח שזה כתוב" (דברי יו"ר הוועדה, פרוטוקול ישיבה 544 של ועדת החוקה, חוק ומשפט, הכנסת ה-20, 22 (5.2.2018)).



61. במקרה שלפנינו, המנוחה הייתה בתו היחידה של המערער. אין כל טענה, לא כל שכן קביעה, כי המערער רצח אותה על מנת להטיל מרות או מורא ולכפות אורחות התנהגות על "ציבור". אין בכך כדי להמעיט באופן כלשהו מחומרת מעשיו, אלא שעל פי הכרעת המחוקק - אין הם נכללים בנסיבה מחמירה זו. כפי שארחיב כעת, אין לכך משמעות על תוצאת הערעור, מאחר שמתקיימת בבירור הנסיבה המחמירה הקבועה בסעיף 301א(8) לחוק.

נסיבה מחמירה 8 - "הקורבן הוא חסר ישע, קטין שטרם מלאו לו 14 שנים או קטין שעובר העבירה אחראי עליו"

62. נסיבה מחמירה זו מגלמת את החומרה המיוחדת בכך שלצד היותו של הקרבן "חלש", ישנה גם הפרת אמון ומעילה בתפקיד מצד הרוצח, שאמור להיות אחראי על רווחתו של הקרבן ולדאוג לצרכיו (דברי ההסבר להצעת חוק העונשין (תיקון מס' 124) (עבירות המתה), התשע"ו-2015, ה"ח 166, 172; וראו גם: מרדכי קרמניצר וחאלד גנאים הרפורמה בעבירות המתה (2019) לאור עקרונות היסוד של המשפט ומחקר היסטורי והשוואתי 305 (2020)).

63. החלופה הרלוונטית במקרה דנן היא "קטין שעובר העבירה אחראי עליו". כקבוע בסעיף, לפרשנות המונח "אחראי" - יש לפנות להגדרת הביטוי "אחראי על קטין או חסר ישע" הקבועה בסעיף 368א לחוק. מאחר שהמערער הוא אביה של המנוחה, חלה, לכל הפחות, החלופה הקבועה בסעיף קטן (1): "הורה או מי שעליו האחריות לצרכי מחייתו, לבריאותו, לחינוכו או לשלומו של קטין או של חסר ישע - מכוח דין, החלטה שיפוטית, חוזה מפורש או מכללא, או מי שעליו האחריות כאמור לקטין או לחסר ישע מחמת מעשה כשר או אסור שלו".

64. הנה כי כן, נסיבה מחמירה זו מתקיימת בבירור. המשמעות היא שלו הרפורמה הייתה חלה בעניינו של המערער, הוא היה מורשע בעבירת רצח בנסיבות מחמירות ועונשו היה עונש מאסר עולם חובה. משכך, היא אינה מהווה דין מקל עמו, ויש להרשיעו לפי הדין הקודם.

סוף דבר

65. בנימה אישית: ממקום מסתור למקום מסתור ברחה המנוחה בניסיון להימלט מבני משפחתה, ללא הועיל. בבית הוריה, המקום שאמור להיות הבטוח מכל עברה - נרצחה. חומר הראיות מבסס כנדרש כי מי שרצח אותה הוא לא אחר מאביה מולידה, המערער, אשר רדף אותה, נהג באלימות כלפיה ואיים עליה.

לבסוף, מטעמי "כבוד" ובשל תחושת השפלה, גדע באיבם את חייה של בתו - נערה צעירה שכל חייה היו לפניה. כפי שצינתי במקרה מצער דומה "רצח כגון זה [...] של אב את בתו, בשר מבשרו, מנוגד לדרך הטבע ולכל מוסר אנושי" (תפ"ח (מחוזי חי') 8354-06-09 מדינת ישראל נ' ניג'ם (18.10.2010)).

66. אציע אפוא לחבריי כי נדחה את הערעור.

ש ו פ ט



השופט א' שטיין:

אני מסכים.

שופט

השופט ח' כבוב:

אני מסכים.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, א' בסיון התשפ"ג (21.5.2023).

שופט

שופט

שופט